

УДК 338.24

Л. С. Селіверстова,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту сфери послуг, КНУТД

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ У СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

L. Seliverstova,
PhD, assistant professor of management services, KNUTD

A FINANCIAL MECHANISM IS IN THE SYSTEM OF CORPORATE MANAGEMENT

У статті запропоновано підхід до становлення та управління фінансовим механізмом корпорацій.

This paper presents an approach to the establishment and operation of the financial mechanism for corporations.

*Ключові слова: корпорація, фінансовий механізм, фінансова політика, система управління.
Key words: corporation, financial mechanism, financial policy, management system.*

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Фінансова політика є особливою сферою економічної діяльності корпорації, спрямованою на мобілізацію фінансових ресурсів, їх раціональний розподіл і використання для забезпечення функцій корпорації.

Основними завданнями фінансової політики корпорації є: забезпечення умов для формування максимально можливих фінансових ресурсів; встановлення раціонального розподілу й використання фінансових ресурсів; організація регулювання й стимулювання економічних і соціальних процесів фінансовими методами; розробка фінансового механізму і його розвиток відповідно до змін мети і завдань стратегії; створення ефективної і максимально ділової системи управління фінансами.

Завдання фінансової політики корпорації реалізуються через її фінансовий механізм.

Фінансовий механізм — найбільш динамічна частина фінансової політики корпорації. Його зміни відбуваються у зв'язку з розв'язанням різних тактичних завдань. Тому він чутливо реагує на всі особливості поточної ситуації в економіці і соціальній сфері країни. Одне і те ж фінансове рішення може бути організовано державою по-різному. Так, відносини, що виникають між державою та юридичними особами по формуванню бюджету, можуть будуватися на основі сплати податків або неподаткових платежів. Система податків може включати різний перелік прямих і непрямих, загальнодержавних та місцевих податків. Кожен з них має особливий суб'єкт, об'єкт обкладення, ставки, пільги та інші елементи, що змінюються у зв'язку з розвитком податкового законодавства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Основи та принципи формування механізмів управління фінансовою діяльністю представлені в працях зарубіжних науковців: М. Абрютіної, І. Балабанова, П. Бароле, В. Бочарова [3], Р. Брейлі [4], А. Грачова, Ж. Діпаляна, Ж.-П. Жобарта, Є. Коєна, Б. Коласа [6], О. Стоянової, А. Роя, І. Романе, Е. Нагашева, Ж. Франпіона та ін.

Необхідність розв'язання теоретико-методологічних, організаційних, практичних проблем системи управління фінансовою діяльністю вітчизняних корпорацій та її подальше реформування розглядалось у працях вітчизняних вчених: В. Андрущенко, М. Білик [1], О. Білоусової, І. Бланка, В. Забродського, А. Поддєрьогіна, Т. Смовженко, В. Суторміної [9], О. Терещенко [10].

НЕ ВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Фінансовий механізм являє собою досить складну систему впливу на різні сторони фінансової діяльності корпорацій. Основним вектором цього впливу є взаємовідносини держави, яка виробляє і реалізує фінансову політику із суб'єктами господарювання, що забезпечують виробництво ВВП. Виходячи з цього фінансовий механізм управління діяльністю корпорації необхідно розглядати у сукупності з фінансовим механізмом на рівні держави з фінансовими методами і формами, інструментами та важелями впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Перетворення, що відбуваються в економіці, потребують вирішення важливих питань у сфері управління діяльністю корпорації, що вимагає поєднання фінансових, організаційних, соціальних методів господарського управління, застосування нових підходів до виявлення та використання потенціалу корпорацій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Фінансовий механізм корпорації будується відповідно до вимог об'єктивних економічних законів. Його основи встановлюються державою для вирішення тих завдань, які стоять перед ним на тому або іншому етапі розвитку. Фінансовий механізм становить систему встановлених державою форм та методів організації фінансових відносин.

Фінансовий механізм грає важливу роль у діяльності корпорацій. В умовах ринкових відносин його значення не тільки зростає, але й якісно змінюється. З пасивного розподільного механізму новоствореної вартості він пе-

постійній динамічній трансформації під впливом зовнішніх та внутрішніх умов.

Огляд теорії побудови структури фінансового механізму показав, що існують різні підходи щодо кількості елементів, проте пропонується виділити п'ять структурних ланок, пов'язаних між собою і включаючих основні елементи фінансового механізму: фінансові методи; форми фінансових ресурсів, види фінансових відносин; забезпечення — правове, нормативне та інформаційне і процес управління фінансовим механізмом корпорації. Структуру фінансового механізму корпорації представлено на рис. 1.

Методи фінансового механізму корпорації — способи впливу фінансових відносин на господарський процес, формування і використання грошових фондів. Усі фінансові методи можна розподілити на методи забезпечення, що відображають способи забезпечення відповідних економічних процесів необхідними фінансовими ресурсами, та методи регулювання — способи цілеспрямованого впливу на хід таких процесів.

Методи фінансових відносин доцільно розглядати на рівні держави — зовнішні та на рівні самої корпорації — внутрішні.

До зовнішніх фінансових методів належать: планування роботи галузі, прогнозування роботи галузі, інвестування галузі, фінансування галузі, ціноутворення, оподаткування, страхування, фінансовий облік, фінансовий аналіз.

До внутрішніх методів фінансових відносин відносяться: розробка стратегії роботи корпорації, фінансове планування, кредитування, ціноутворення, інвестування, страхування, фінансовий облік, фінансовий аналіз.

Складовими елементами методів є спеціальні прийоми: фінансового управління; кредити і позики; процентні ставки; дивіденди та інші.

Найбільш поширеним і ефективним методом фінансового механізму є фінансовий аналіз, вдосконалення якого дозволить знизити видаткову частину бюджету корпорації і підвищити дохідну.

Фінансовий аналіз являє собою процес дослідження фінансового стану й основних результатів фінансової діяльності корпорації з метою виявлення резервів підвищення її ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку. Однією з найважливіших умов успішного управління корпорацією є аналіз її фінансового стану. Фінансовий стан корпорації характеризується сукупністю показників, що відображають процес формування і використання її фінансових коштів. У ринковій економіці фінансовий стан корпорації відображає кінцеві результати її діяльності. При цьому кінцеві результати діяльності корпорації цікавлять не тільки її власників та працівників, але і партнерів по економічній діяльності, державні, фінансові, податкові органи. Відповідно до цього фінансовий аналіз є істотним елементом управління діяльністю корпорації.

Організація фінансового механізму — це система заходів, спрямованих на раціональне поєднання праці, засобів виробництва і технології в процесі управління фінансами.

До організаційних процедур відносяться:

- створення органів управління фінансами;
- побудова структури апарату управління;
- розробка методик, інструкцій, норм, нормативів.

Організація фінансового механізму відображає також тісний взаємозв'язок між системою фінансових важелів та інструментів і фінансовими ресурсами. Цей

взаємозв'язок виражається через координацію і регулювання. Координація означає узгодженість робіт усіх ланок системи механізму, апарату управління і фахівців. Регулювання означає вплив механізму на фінансові ресурси, за допомогою якого досягається стан стійкості фінансової системи при виникненні відхилень від заданих параметрів. Регулювання охоплює поточні заходи щодо усунення виниклих відхилень від встановлених норм і нормативів, від графіків, від планових завдань [10].

Планування являє собою процес напрацювання планових завдань складання графіка їх виконання, розробку фінансових планів і програм, забезпечення їх необхідними ресурсами і робочою силою, контроль за виконанням.

Планування — це, перш за все, процес адміністрування, тобто воно носить директивний характер.

Стимулювання виражається у використанні фінансових стимулів для підвищення ефективності виробничого і торгового процесів [8]. До фінансових стимулів відносяться ціни, кредит, використання прибутку та амортизації для самофінансування, податки, відсоткові ставки, дивіденди, премії, фінансові санкції тощо.

Внутрішній фінансовий контроль являє собою організований корпорацією процес перевірки виконання і забезпечення реалізації всіх управлінських рішень у сфері фінансової стратегії і попередження кризових ситуацій, що призводять до її банкрутства. Створення систем внутрішнього контролю є невід'ємною складовою частиною побудови всієї системи управління корпорацією з метою забезпечення ефективності її діяльності. Системи внутрішнього контролю створюються у корпорації за лінійним і функціональним принципом або одночасно поєднують у собі обидва ці принципи. В основі цих систем лежить поділ контрольних обов'язків окремих служб і їх менеджерів. У цих традиційних системах внутрішнього контролю органічною складовою частиною є система фінансового контролю. В останні роки в практиці країн з розвинутою ринковою економікою широкого поширення набула нова прогресивна комплексна система внутрішнього контролю — "контролінг".

Форми фінансових ресурсів — економічна категорія ринкової економіки, яка являє собою будь-який контракт, за яким відбувається одночасне збільшення фінансових активів одного підприємства і фінансових зобов'язань іншого підприємства.

Фінансові активи включають: грошові кошти; контрактне право отримати від іншого підприємства грошові кошти або будь-який інший вид фінансових активів; контрактне право обміну фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах; акції іншого підприємства.

До фінансових зобов'язань відносяться контрактні зобов'язання: виплатити грошові кошти або надати якийсь інший вид фінансових активів іншому підприємству; обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно невідповідних умовах (зокрема, така ситуація може виникнути при вимушеному продажу дебіторської заборгованості).

Ту чи іншу операцію можна кваліфікувати як фінансовий інструмент, якщо: в основі операції лежать активи та зобов'язання; операція має форму договору (контракту).

Фінансові інструменти поділяються на: первинні (грошові кошти, цінні папери, кредити, кредиторська і дебі-

торська заборгованість по поточних операціях); вторинні, або похідні — контракти та цінні папери випускаються на основі первинних контрактів і цінних паперів (фінансові опціони, ф'ючерси, форвардні контракти, процентні та валютні свопи).

Існує і більш спрощене розуміння сутності поняття "фінансовий інструмент". Відповідно до нього виділяють три основні категорії фінансових інструментів: грошові кошти (в касі і на розрахунковому рахунку); кредитні інструменти (облігації, форвардні контракти, ф'ючерси, опціони та ін.); способи участі в статутному капіталі (акції і паї).

Фінансові важелі корпорації доцільно поділяти на зовнішні і внутрішні.

До зовнішніх фінансових важелів відносять: державні інвестиції, пільгові кредити, податки, субвенції та дотації, ціни або тарифи.

До внутрішніх фінансових важелів слід віднести: прибутки, дивіденди, інвестиції, амортизаційні відрахування, економічні фонди цільового призначення, відсоткові ставки по позиках, депозитах, облігаціях та інші фінансово-кредитні важелі.

Забезпечення фінансового механізму відбувається у рамках правового, нормативного та інформаційного поля.

Правове забезпечення фінансового механізму становить чинне законодавство, що регулює підприємницьку діяльність. Складність фінансової діяльності корпорацій в умовах становлення ринкової економіки викликає необхідність її державного регулювання, яке здійснюється за такими напрямками: регулювання фінансових аспектів створення підприємницьких організацій; податкове регулювання; регулювання порядку амортизації основних засобів і нематеріальних активів; регулювання грошового обігу та форм розрахунків між корпораціями та іншими підприємствами та організаціями; регулювання валютних операцій, що здійснюються корпорацією; регулювання інвестиційної діяльності корпорації; регулювання кредитних операцій; регулювання процедур банкрутства.

Законодавство, що регулює фінансову діяльність корпорації, включає в себе: закони, укази Президента, постанови Уряду, накази і розпорядження міністерств і відомств, інструкції, методичні вказівки та ін. Вони створюють основу державного регулювання різних аспектів фінансової діяльності корпорацій.

Нормативне забезпечення функціонування фінансового механізму створюють: інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки і роз'яснення, інша нормативна документація.

Інформаційне забезпечення фінансового механізму складається з різного роду та виду економічної, комерційної, фінансової та іншої інформації. До фінансової інформації належать: інформування про фінансову стійкість і платоспроможність своїх партнерів і конкурентів, про ціни, курси, дивіденди, відсотки на товарному, фондовому і валютному ринках; повідомлення про стан справ на біржовому, позабіржовому ринках, про фінансову та комерційну діяльність господарюючих суб'єктів; різні інші відомості. Той, хто володіє інформацією, володіє і фінансовим ринком. Управління інформацією означає управління майбутнім. А управління майбутнім є, по суті, управлінням всім бізнесом. Інформація може бути одним з видів інтелектуальної власності і вноситися як внесок у статутний капітал корпорацій або варистів.

З точки зору видів фінансових відносин, фінансовий механізм може бути поділений на директивний і регулюючий. Директивний розробляється для фінансових відносин, в яких безпосередньо бере участь держава. У його сферу включаються податки, державний кредит, витрати бюджету, бюджетне фінансування, організація бюджетного устрою і бюджетного процесу, фінансове планування. Тут державою детально розробляється вся система фінансових відносин, обов'язкова для всіх учасників. У ряді випадків директивний фінансовий механізм може поширюватися і на інші види фінансових відносин, в яких держава безпосередньо не бере участь. Такі відносини або мають велике значення для реалізації всієї фінансової політики (ринку корпоративних цінних паперів), або одна з сторін цих відносин — агент держави (фінанси державних підприємств).

Регулюючий фінансовий механізм визначає основні завдання в конкретному сегменті фінансів, не торкається прямо інтересів держави. Такий його різновид характерний для організації внутрішньогосподарських фінансових відносин у корпораціях. У цьому випадку встановлюється лише загальний порядок використання фінансових ресурсів, що залишаються після сплати податків та інших обов'язкових платежів. Корпорація самостійно розробляє форми, види грошових фондів, напрями їх використання.

ВИСНОВКИ

Ефективний механізм фінансового управління дозволяє в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, що стоять перед корпорацією, сприяє результативному здійсненню функцій фінансового управління. Таким чином, вплив фінансів на економіку корпорації здійснюється через фінансовий механізм — складову частину господарського механізму, сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відносин.

Література:

1. Білик М.Д. Управління фінансами державних підприємств. — К.: Знання КОО, 1999. — 412 с.
 2. Бланк И.А. Управление формированием капитала. — К.: "Ника-Центр", 2000. — 512 с.
 3. Бочаров В.В., Леонтьев В.Е. Корпоративные финансы. — СПб.: Питер, 2002. — 544 с.
 4. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов: пер. с англ. — М.: ЗАО "Олимп-Бизнес", 1997. — 1120 с.
 5. Дробозина Л.А., Окунева Л.П., Андросова Л.Д. Финансы. Денежное обращение. Кредит — М.: ЮНИТИ, 2000. — 479 с.
 6. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия: проблемы, концепции и методы: учеб. пособ.: пер. с франц. / Под ред. проф. Я.Ц. Соколова. — М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997.
 7. Родионова В.М. Финансы. — Москва: Финансы и статистика, 2009. — 524 с.
 8. Сенчагов В.К. Финансовый механизм и его роль в повышении эффективности производства / В.К. Сенчагов. — М.: Финансы, 1979. — 140 с.
 9. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: підручник. — К.: КНЕУ, 2004. — 566 с.
 10. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с.
- Стаття надійшла до редакції 10.07.2013 р.*